

937. Uppsala, Svartbäcksgatan. Nu i Universitetsplanteringen.

Pl. 7.

Litteratur: P. J. Lindal i VHA Akad:s Månadsblad 1875, s. 124, Runstenarne i Uppsala (1881), s. 9 f.; R. Dybeck i Runa (fol.) 2 (1876), s. 35; O. v. Friesen, Runstensundersökningar i Uppsala län 1898 (hs i ATA), Upplands runstenar (1913), s. 13, 48, Anteckningar (UUB).

Äldre avbildningar: P. J. Lindal a. a. foto; O. v. Friesen foto (ATA, UUB); E. Wessén foto 1910.

Runstenen påträffades år 1875 under grävning i Svartbäcksgatan utanför huset Svartbäcksgatan nr 8, ungefär mitt emellan S:t Persgatan och Klostergatan. P. J. Lindal meddelade i *Månadsbladet* samma år om fyndet följande: »Tisdagen den 24 augusti påträffade några arbetare, sysselsatte med grävning för Uppsala stads vattenledning, å ett djup af 5,5 fot under Svartbäcksgatan midt för klädeshandlare L. F. A. Ekebergs bod en större med runinskrift och enkla drakslingsor försedd sten, af det i Uppland vanliga slaget. Då inskriften vette nedåt, och stenens egenskap af fornminne således ej i förstone kunde skönjas, vordo ett par stycken afslagna. I följd af remnor i stenen sönderföll han ytterligare vid upptagningen, hvadan han nu består af 7 delar. Det syntes tydligen, att han under något föregående århundrade nedlagts i grundmuren till en byggnad. Hvar han ursprungligen varit rest, torde vara vanskligt eller omöjligt att afgöra... Tills vidare förvaras först nämnda språkliga fornminne å gården utanför Uppsala universitets fornsamling, för hvilkens räkning och å hvilkens bekostnad runstenen upptagits.»

En följande sommar, »omkring år 1876», lät Lindal på vederbörligt uppdrag hopsätta stenen och resa den i Engelska parken, som den femte och sista i raden på högra sidan om stora gången, mitt för Karl XIV Johans bröstbild. Härifrån flyttades den år 1898 tillsammans med de övriga runstenarna i parken till Linneanum vid Svartbäcksgatan. Sedan Museet för nordiska fornsaker år 1921 flyttats till sina nuvarande lokaler i Gustavianum, förvarades U 937 jämte andra runstenar i Gustavianums källare, till dess de år 1949 restes å sin nuvarande plats i Universitetsplanteringen.

Ljusgrå granit med svaga ljusröda skiftningar. Höjd 1,80 m., över marken 1,60 m., största bredd 0,90 m., tjocklek upptill 0,37 m. Ristningsytan är plan och mycket jämn. Ristningen är djupt och jämnt huggen, med avrundad botten i ristningslinjerna. Stenen har, som ovan omtalats, varit sönderbräckt i flera delar och blev 1949 på nytt sammanfogad och lagad med stenkitt.

Inskrift:

× **piakn** × **auk** × **kunar** × **raistu** × **stana** × **aftir** × **uaþr** × **brupur** **sin** ×
 5 10 15 20 25 30 35 40

Þiagn ok Gunnarr raistu stæina æftir Veðr, broður sinn.

»Tjågn och Gunnar reste stenarna till minne av Väder, sin broder.»

Till läsningen: 4 **k** är icke stunget. 5 **n** är skadat; övre delen borta med v. bst, den högra är klar. 9 **k** är icke stunget. 23 **n** säkert, men bst står i en fördjupning. 24 **a** med bst svagt lutande åt h., såsom bst i **n**. Säkerligen är det dock **a** som har avsetts. 25 **a** och 31 **a** äro tydliga. Intet sk efter 39 **r**. Nedre delen av 40 **s** skadad genom en spricka. Bst i 42 **n** lutar svagt åt v., liksom bst i **a**, men runan bör dock läsas som ett **n**. — P. J. Lindal (1875): »Uppenbart i följd av felristning har stenen **stann** för **stana**»; (1881): »Vid stenens hopfogning med cement vordo några mynder skadade: **p** och **n** i **piakn**, **i** i **aftir**, det första **r** i **brupur** och **s** i **sin**, men de kunde före hopsättningen fullt tydligt läsas i kanterna å stenens olika delar, hvadan i detta afseende intet tvifvel förefinnes.» — v. Friesen: 20—24 **stana**, 40—42 **sin**.

Fyndplatsen var belägen i Svartbäcksgatan, inom det område, där under medeltiden franciskanklostret låg, på ett djup som väl ungefärligen motsvarar den medeltida marknivån. Svartbäcksgatan — eller Stora Kungsgatan, som den också kallades under 1600-talet — tillkom med sin raka sträckning först genom den stora regleringen 1643—45. Mellan nuv. S:t Persgatan och Klostergatan skar den tvärs igenom det gamla klosterområdet, som här till en del gick Ö om den nydragna gatan. Det är alltså tydligt, att stenen blivit funnen på det medeltida gråbrödraklostrets mark. P. J. Lindal har iakttagit, att stenen bar spår av att »han under något föregående århundrade nedlagts i grundmuren till en byggnad». Sannolikt avser han härmed, att han funnit rester av murbruk på stenen. Det framgår härav, att den på ett eller annat sätt haft samband med byggnaderna på klosterområdet, liksom förmodligen också de runstenar, som senare ha påträffats i närheten av samma plats (U 938, 939 och 940). Var den ursprungligen har varit rest, är givetvis vanskligt att avgöra. Redan Lindal har emellertid observerat, att »nästan ordagrant samma inskrift jämte likartad ristning förekommer å Broby-stenen B (D 1:249) i Funbo socken af Uppsala län. Då desse bröder, Vader, Thegn och Gunnar, äfven nämnas å Broby-stenen A (D 1:248), hvilken de rest efter sin fader Haurse, om hvilkens fader Thegn . . . åter Åkerby-stenen (D 1:251) i samma socken säger, att han var en 'god bonde i Funbo', torde man kunna sluta, att vi här hafva för oss minnen från en bland Upplands storfräjdade odalätter under 10:de eller 11:te århundradet.»

Inskrifterna på de båda runstenarna U 937 och 991 äro likalydande. Ornamentiken överensstämmer i det väsentliga, med sådana variationer som äro vanliga i runstenarnas konst. Mittfältet upptas på U 937 av en trikvetra, på U 991 av ett stiliserat djur. Det är kanske anmärkningsvärt, att ingendera stenen innehåller ett kors. Stenarna äro utförda av samme ristare, vid ett och samma tillfälle, i ett och samma uppdrag. Båda inskrifterna meddela, att Tjågn och Gunnar ha rest »stenarna» efter sin broder. Det kan icke råda något som helst tvivel om att det är just dessa båda stenar, som åsyftas genom pluralformen (*stana staina*). De ha sålunda varit resta på samma plats och tillsammans utgjort ett minnesmärke över den döde.

Mycket starka skäl tala sålunda för att även U 937 ursprungligen har varit rest vid Broby i Funbo sn. De båda stenarna torde ha stått vid norra ändan av en vägbank, mitt emot varandra, på var sin sida om vägen. Under medeltiden har den ena, U 937, blivit bortförd till Uppsala, för att användas som material vid klosterbygget. Klostret var (enligt Styffe) instiftat redan år 1247.

Om namnet *Piagn* (*Pegn*) se Sö 237, U 34, om *Veör* U 990.

Trikvetra-figuren är icke särdeles vanlig såsom dekorativt motiv i runstensornamentiken. Den förekommer på U 484 och på runstenen i Getinge kyrka, Halland (DR nr 355; *ANF* 47, 1931, s. 228 f.). Om detta symboliska tecken se även P. Skautrup i *Kuml, Årbog for jysk arkæologisk selskab*, 1951, s. 162 (med fig. 9 och 16).

938. Uppsala, Kvarteret Torget. Nu i Universitetsplanteringen.

Pl. 8.

Litteratur: Upsala Nya Tidning ¹⁰/s 1910, Stockholms Dagblad ¹¹/s 1910; O. Almgren i UFT h. 27 (1911), s. 278; O. v. Friesen, Runorna i Sverige (1928), s. 72 f.; K. W. Herdin, Bygge och bo i äldre tider I (1932), s. 5 f.; G. Ekholm i Upsala Nya Tidning ²⁴/12 1949.

Äldre avbildning: v. Friesen foto 1910 (UUB; återgivet i »Runorna i Sverige», s. 72 och i K. W. Herdin a. a.).

Vid grundgrävning för Centralbadet, i södra delen av kvarteret Torget, på tomten invid nordöstra hörnet av Gamla torget påträffades i början av augusti 1910 en runsten, liggande djupt nedsjunken i leran med den ristade sidan uppåt. I det första meddelandet om fyndet, som